

Приходько Анна Володимирівна,
аспірантка Національної академії керівних
кадрів культури і мистецтв
e-mail: a-prykhodko@ukr.net

FESTSCHRIFT ЯК АВТОПОРТРЕТ

Рецензія на збірку: Festschrift кафедри історії музики етносів України та музичної критики Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського. – Київ, Ніжин : Видавець ПП Лисенко М.М., 2014. – 360 с.

Приходько Анна Владимировна,
аспірантка Національної академії
руководящих кадрів культури и
искусств

FESTSCHRIFT как автопортрет

Anna Prykhodko, Postgraduate student, National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts

FESTSCHRIFT as self-portrait

Festschrift в академічній науці – це збірка статей або колективна монографія, приводом якої є вшанування ювіляра. Особливість рецензованого видання у тому, що ювіляр – не окрема персону, а кафедра. У 1989 році у НМАУ ім. П. І. Чайковського (на той час – Київській державній консерваторії ім. П. І. Чайковського) було створено кафедру історії музики етносів України та музичної критики. З того часу минуло чверть століття – і колектив кафедри "звітував" перед науковою громадськістю своєрідним авто-Festschrift'ом. А звітувати є про що. Захищено чотири докторські дисертації та 24 кандидатські, побачили світ 16 збірок наукових статей, підручник та 12 монографій, члени кафедри взяли участь у сотнях міжнародних конференцій в Німеччині, Словаччині, Польщі, Шотландії, Нідерландах, Бельгії, Італії, Швейцарії, Латвії, Литві, Білорусі, Росії (не говорячи вже про Україну), – доробок, що дійсно вражає. Адже весь цей обшир – результат роботи невеликого (усього сім науковців), але напрочуд креативного та працелюбного колективу, очолюваного доктором мистецтвознавства, професором, членом-кореспондентом Академії Мистецтв України Оленою Сергіївною Зінкевич.

Але залишимо осторонь кількісні показники. Погляньмо уважніше на структуру та зміст ювілейного видання.

Збірка складається зі Вступу та чотирьох розділів. Вступ, як і годиться у ювілейному виданні, дає узагальнений портрет винуватця події. Велика стаття "Кафедра за 25 років" по-перше, розкриває генезу кафедри, розповідаючи про попередників, вчителів, наукові школи, яким наслідують та які розвивають її члени. По-друге, тут даються стислі, але ємні індивідуальні портрети кожного з науковців, що

упродовж чверті століття працювали і працюють сьогодні у складі цього колективу. Перед читачем зримо постає динаміка та спадкоємність наукового процесу; увиразнюється та конкретизується феномен "наукова школа"; стають зрозумілими причини та ґрунт тієї тематичної різновекторності, що характеризує наукову діяльність колективу в цілому і кожного його члена зокрема; розкриваються методологічні засади, що "тримають купи" таких яскравих і різних особистостей.

Чотири розділи збірки віддзеркалюють основні напрямки життєтворчості кафедри: "Дослідницькі розвідки", "Наукове рецензування", "Критика та публіцистика", "Тільки факти". Як слушно зазначено у передмові редакторів-упорядників (Олена Зінкевич та Юрій Чекан), "чотиричастинна композиція збірки жанром другого плану має симфонію: *Catedra Agens, Sapiens, Ludens, Communis*" (с.6). І дійсно, у першому розділі автори постають активно діючими науковцями; у другому – рефлектують над науковим доробком інших; у третьому – являють собою ще одну, ігрову іпостась учасників музичного процесу, критиків-публіцистів; у четвертому – наочно демонструють зв'язки з науковим світом – дисертаційні, дослідницькі, конференційні, навчальні...

Отже, *Catedra Agens*. Наукові дослідження, що утворюють цей розділ, можна розділити на кілька груп. Перша – методологічні. До них належать статті Юрія Чекана, Валентини Реді та Олени Д'ячкової. У статті Ю. Чекана "Інтонаційний образ світу як категорія історичного музикознавства (кілька попередніх зауваг)", аналізується сучасний стан історії музики як науки і дається визначення предмету історії музики та ключової її категорії – інтонаційного образу світу. Стаття В. Реді "Феномен перехідності в історії художньої культури" – фундаментальне дослідження, що на історичному матеріалі з'ясовує типологічні паралелі між двома принципово важливими "переходами" в історії російської культури – від Середньовіччя до Нового Часу (XVII ст.) та від нового Часу до Новітнього (злам XIX–XX ст.). Розвідка О. Д'ячкової "Метафора в музиці: нотатки до визначення поняття" пропонує адаптацію загальногуманітарної теорії метафори до специфіки музичного мистецтва. Для аргументації авторка "занурює" досліджуваний феномен (метафору) у контексти кількох теорій (порівняння, контраверзи) та розглядає його у ряду синонімічних понять. Усі загальнотеоретичні положення ілюструються прикладами з музичних творів, що надає статті додаткової переконливості та проводить своєрідний "місток" до статей другої групи. Вони пов'язані з компаративним аналізом музичного матеріалу, що належить до різних інтонаційних практик та історичних епох. Це, насамперед, ґрунтовне дослідження Ольги Соломонової "Скоморошина у жанровій системі Давньої Русі: до проблеми взаємодії", у якому здійснюється компаративне дослідження одного з ключових музично-поетичних жанрів Середньовіччя – скоморошини. Феномени, у порівнянні з якими увиразнюється специфіка скоморошини, охоплюють практично всю тогочасну жанрову систему: це фольклор (у таких його жанрових проявах, як плясова пісня, билина, духовний стих, плач) та культова професійна традиція. Компаративна установка зумовлює і пафос розвідки Тетяни Волошиної "Два погляди на художній світ штетлу. Шолом Алейхем та Марк Шагал". Як впливає з назви, авторка розглядає специфіку звукового світу єврейського містечка, реконструюючи його через літературні тексти Шолом Алейхема та порівнюючи/коригуючи з візуальними образами Марка Шагала.

Третя група наукових досліджень пов'язана з архівними пошуками. До неї відноситься стаття Валентини Реді "Українські вектори життєтворчості Федора Стравінського", у якій системно розглянуто українські сторінки життя видатного оперного співака – батька геніального композитора та на документальних свідченнях доведено визначальну роль України і у формуванні митця, і у процесі його життєтворчості. Архівні матеріали стали й основою статті Олени Зінькевич "Київські роки у долі Лії Яківни Хінчин" – трагічної долі видатного музикознавця, яку зацькували у сумновідомі роки боротьби з формалістами та "безродними космополітами".

Нарешті, четверту групу наукових статей утворює корпус робіт, присвячений аналізу конкретних творів. Діапазон аналізованого матеріалу та застосовуваних методів викликає лише захоплення. Статті Олени Д'ячкової та Юрія Чекана "отілеснюють" теоретичні побудови, пов'язані з метафорою та інтонаційним образом світу. Текст Катерини Войціцької розкриває особливості інтонаційного втілення екзистенційних мотивів у опері Д. Шостаковича "Леді Макбет Мценського повіту". Олена Пономаренко розглядає програмні українські фортепіанні концерти. І як кульмінація – блискуче дослідження Олени Зінькевич "Музика виявилась більшою за техніку", у якому скрупульозно проаналізовано будову "Містерії" В. Сильвестрова: 12-звучну серію, що лежить в основі композиції цього непересічного авангардного твору, технологічні подробиці роботи з нею – і абсолютно несподівані, але дуже ґрунтовно аргументовані й художньо переконливі паралелі з класико-романтичною традицією та, конкретніше, "Пополудневим відпочинком Фавна" К. Дебюссі...

Тільки побіжний огляд першого розділу *Festschrift*'у свідчить: перед нами – одна з найцікавіших за змістом та проблематикою музикознавча збірка, що вийшла друком в Україні за останні роки. Однак інші розділи – не менш ґрунтовні та різнобарвні – надають колективному портрету кафедри-ювіляра додаткового обсягу та глибини. Це і наукові рецензії, що репрезентовані у своїх найрізноманітніших жанрових різновидах: від відгуку на автореферат докторської дисертації (О. Соломонова) – через низку відгуків офіційних опонентів (О. Зінькевич, В. Редя, Ю. Чекан,) – до розлогої рецензії на наукову монографію (О. Д'ячкова). Жодна з цих рецензій не є формальною, жодна не побудована за шаблоном, – і всі вони можуть бути взірцем наукового рецензування.

Важливою складовою діяльності кафедри є музично-критична робота. У третьому розділі збірки читач знайде прецікаві тексти різних жанрів та різної тематичної спрямованості. Це і ювілейний буклет (В. Редя), і творчі портрети (Ю. Чекан), і рецензії (О. Д'ячкова, О. Соломонова, Ю. Чекан), і проблемний репортаж (О. Зінькевич).

Нарешті, заключний ("фактологічно-статистичний") розділ *Festschrift*'у, названий дуже просто – "Тільки факти" – малює перед нами вражаючу картину різновекторної діяльності кафедри: захисти, конференції, публікації...

25 років. Чверть століття. Людські долі. І – невпинна робота, яскраві досягнення та вражаюча послідовність. Все це – кафедра історії музики етносів України та музичної критики. З ювілеєм!